100 MINUUTTIA TAIDETTA -TOIMINTAMALLI

Arttu Haapalainen

#100MINUUTTIA
TAIDETTA

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

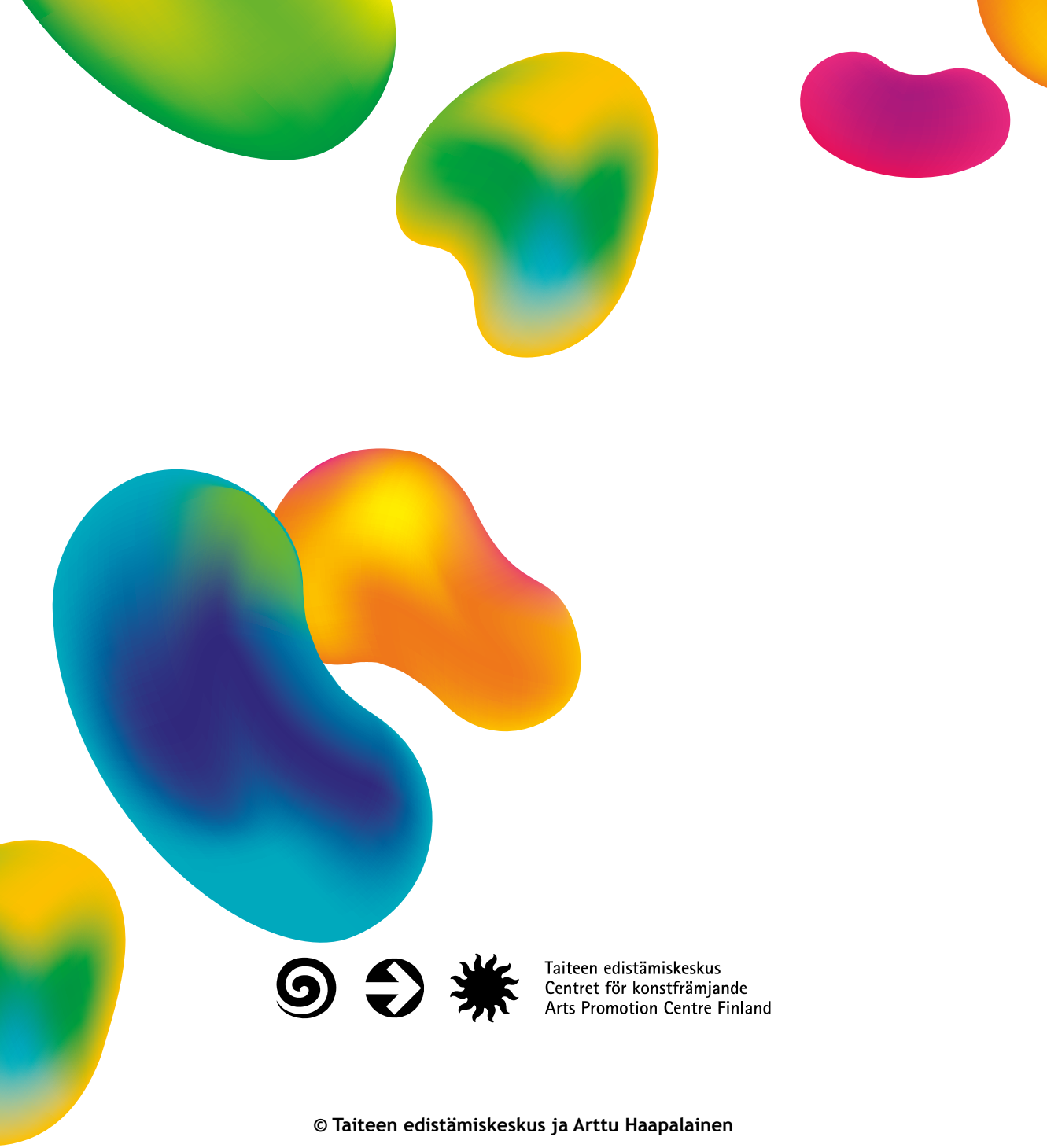

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

© Taiteen edistämiskeskus ja Arttu Haapalainen

www.taike.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1. 100 MINUUTTIA TAIDETTA -TOIMINTAMALLI **4**
100 minuuttia taidetta -toimintamalli tuo taiteen osaksi jokaista päivää 4
Oikeus taiteeseen ja kulttuuriin ja niiden hyvää tekeviin vaikutuksiin 5
100 minuuttia taidetta -kampanja pähkinänkuoressa 6

2. NÄIN OTAT TOIMINTAMALLIN KÄYTTÖÖN **8**
Lähdetään matkalle taiteen ja kulttuurin maailmaan! 8
Yhteinen ideointi 8
Osallistumisen kirjaaminen Taidepassiin 8
Reflektointi ja keskustelu 8
Usein kysytyt kysymykset 10

3. IDEOITA JA INSPIRAATIOMATERIAALIA **12**
Esimerkkejä taiteeseen ja kulttuuriin osallistumisesta 12

4. TAIDE OSANA SOTE-ORGANISAATION TOIMINTAA **14**
Organisaation kehittäminen taiteen avulla 14
Kirjaaminen ja arviointi 14
Monialainen yhteistyö 15
Tulostettava Taidepassi 16
Monialaisen yhteistyön vaatimat resurssit 18

5. KOLME ESIMERKKIÄ SOTE-ORGANISAATION 100 MINUUTTIA TAIDETTA -PROSESSISTA **20**
Lempäälän Kotokampus 20
Varkauden neuvola 22
Lehtiojan palvelukeskus 23

6. KAMPANJAN OPIT JA OIVALLUKSET **27**

7. LISÄTIETOA JA LINKKEJÄ **29**

8. LÄHTEET **30**

1. 100 MINUUTTIA TAIDETTA -TOIMINTAMALLI

100 minuuttia taidetta -toimintamalli tuo taiteen osaksi jokaista päivää

100 minuuttia taidetta -toimintamalli innostaa kaikenikäisiä ihmisiä osallistumaan taiteeseen ja kulttuuriin vähintään sadan minuutin ajan viikossa. Tämä menetelmäopas esittelee toimintamallin ja kertoo, miten se kannattaa ottaa käyttöön. Oppaassa on runsaasti idea- ja inspiraatiomateriaalia sekä toimintamallia jo käyttävien sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kokemuksia ja oivalluksia.

Toimintamallia voi käyttää joko yksilönä tai yhdessä ryhmän tai organisaation kanssa. Tässä menetelmäoppaassa käymme toimintamallin käyttämistä läpi sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) tai hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) organisaation näkökulmasta.

Suosittelemme sote- ja hyte-toimijoille taiteen ja kulttuurin ottamista pysyväksi osaksi heidän toimintaansa. Taiteeseen ja kulttuuriin osallistumisella on tutkitusti vahva yhteys parempaan terveyteen, psyykkiseen hyvinvointiin ja elämänlaatuun.[1] Jokaisella ihmisellä on oikeus taiteeseen ja kulttuuriin osana hyvää elämää. Myös heillä, jotka tarvitsevat tukea tai ohjausta osallistumiseensa, tulee olla mahdollisuus olla taiteen ja kulttuurin äärellä vähintään sata minuuttia viikossa.

100 minuuttia taidetta -toimintamalli innostaa taiteen ja kulttuurin pariin kokeilemaan uusia asioita ja luomaan yhdessä lisää elämyksiä jokaiseen päivään. Toimintamalli kannustaa henkilökuntaa ja asiakkaita ideoimaan yhdessä taiteeseen ja kulttuuriin osallistumisen tapoja. Toimintamallin keskeinen osa on osallistumisen aikaansaamien merkitysten ja vaikutusten ylöskirjaaminen. Kokemukset toimintamallin käytöstä ovat olleet erinomaisia. Toimintamalli on tuonut asiakkaille elämyksiä ja mielekästä tekemistä. Henkilökunta on tuntenut oman työnsä entistä merkityksellisemmäksi. Toiminta on myös lisännyt yhteenkuuluvuuden tunnetta asiakkaiden ja henkilökunnan välille.

Toimintamallin voi vapaasti ottaa käyttöön ja soveltaa sitä jokaisen ihmisen kulttuuristen oikeuksien toteutumiseksi. Lisää tietoa ja ideoita löytyy osoitteesta 100minuuttiataidetta.taike.fi

Olemme erittäin kiitollisia ja onnellisia 100 minuuttia taidetta -toimintamallista. Sen myötä meillä on ollut enemmän tapahtumia kuin ennen ja asiakkaat ovat päässeet nauttimaan sellaisesta kulttuurista, joka muuten ei olisi ollut mahdollista. Olemme saaneet henkilökunnalle uusia ideoita ja asukkailla on nähty tosi haltioituneita ilmeitä ja innostusta.”

Rovaniemen kaupungin ikäihmisten päiväpalvelu

[1] Fancourt, Finn (2019)

Meille syntyi asiakkaiden ja henkilökunnan välille onnistuneita kohtaamisia. Perheiden ja osallistujien yhteiset positiiviset kokemukset ja yhdessä tekeminen tukivat onnistumista.”

Lasten ja nuorten klinikka,
Turun yliopistollinen keskussairaala (TYKS),
Varsinais-Suomen Sairaanhoitopiiri (VSSHP)

Toimintamallin tavoitteet

Haluamme varmistaa jokaisen ihmisen kulttuuristen oikeuksien toteutumisen ja siten lisätä ihmisten elämänlaatua ja hyvinvointia.

Haluamme kiinnittää erityistä huomiota eriarvoistumisen vähentämiseen. Myös heillä, jotka tarvitsevat tukea tai ohjausta osallistumiseensa, tulee olla mahdollisuus viettää aikaa taiteen ja kulttuurin äärellä vähintään 100 minuuttia viikossa.

Oikeus taiteeseen ja kulttuuriin ja niiden hyvää tekeviin vaikutuksiin

Taiteeseen säännöllisesti osallistuvilla on todettu olevan selvästi parempi psyykkinen hyvinvointi kuin niillä, joilla taideosallistumista ei ollut yhtään tai sitä oli alle sata tuntia vuodessa.[2] Taiteella ja taiteellisella toiminnalla on tutkimuksissa todettu olevan positiivisia vaikutuksia fyysiseen terveyteen, mielen hyvinvointiin sekä koettuun hyvinvointiin, elämänlaatuun ja onnellisuuteen.[3] Tutkimusnäytön perusteella ei yksiselitteisesti voida määrittää, mikä määrä taidetta ja kulttuuria tarkalleen lisää ihmisen hyvinvointia.

Jokaisella ihmisellä on oikeus taiteeseen ja kulttuurin ja niiden hyvää tekeviin vaikutuksiin. Tämän oikeuden toteutuminen edellyttää yhteistyötä. Kulttuuriset oikeudet on turvattu YK:n ihmisoikeusjulistuksessa (1948) sekä useissa Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa ja Suomen perustuslaissa.

Pirkanmaalla julkaistiin kesällä 2017 Suomen ensimmäinen alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma.[4] Suunnitelma sisältää kulttuurihyvinvointisuosituksen, johon 100 minuuttia taidetta -toimintamalli perustuu. Kulttuurihyvinvointisuosituksessa jokaiselle ihmiselle suositellaan osallistumista taiteeseen ja kulttuuriin vähintään sadan minuutin ajan viikossa. Suositus koskee kaikenikäisiä ihmisiä.

Alun perin suosituksen taustalla oleva idea ”Käytä prosentti ajastasi taiteeseen” on syntynyt Kulttuurikeskus PiiPoon koordinoimassa yhteensä neljäntoista sote- ja kulttuurialan toimijan yhteistyössä, jossa kehitetään ja kokeillaan kestäviä ja monistettavia malleja kulttuuri- ja taidetoiminnan toteuttamiseksi sote- ja kulttuurisektorien yhteistyönä.

100 minuuttia taidetta -toimintamallin myötä taidetoiminnalla on ollut jatkuvuutta ja jäntevyyttä. Osallistuminen on koettu mielekkääksi ja voimaannuttavaksi.”

Essote, Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä

[2] Davies, Knuiman, Rosenberg (2016)
[3] Nenonen, Kaikkonen, Murto, Luoma (2014)
[4] Pirkanmaan sairaanhoitopiiri (2017)

Kulttuurihyvinvoinnin arvopohja

Kulttuurihyvinvoinnin arvopohja perustuu yhdenvertaisuuden toteutumiseen yhteiskunnassa. Kaikilla ihmisillä tulee olla mahdollisuus tulla hyväksytyksi ja näkyväksi omassa elinpiirissään ja yhteiskunnassa omana itsenään riippumatta iästä, asuinpaikasta, vammasta, sairaudesta, erityisen tuen tarpeesta tai mistään muusta yksilön ominaisuudesta. Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen luo kunnioittavaa vuorovaikutusta yksilön ja yhteiskunnan eri tasoilla. Mahdollisuudet tukea ihmisten sosiaalista ja fyysistä toimintakykyä ennaltaehkäisevästi, ylläpitävästi ja korjaavasti lisääntyvät. [5]

100 minuuttia taidetta -kampanja pähkinänkuoressa

100 minuuttia taidetta -toimintamalli luotiin 100 minuuttia taidetta -kampanjassa, joka oli käynnissä tammikuusta 2019 marraskuuhun 2019. Jokaisen ihmisen oikeus taiteeseen ja kulttuuriin osana hyvää elämää sai kampanjan aikana hienoja ilmenemismuotoja ympäri Suomea. Kampanjaan osallistui 86 sosiaali- ja terveydenhuollon tai hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen organisaatiota.

Kampanjaan osallistuneet toimijat kirjasivat osallistumistaan sähköiseen Taidepassiin. Yhteensä Taidepassiin saatiin talteen 571 034 minuuttia taide- ja kulttuuriosallistumista ja kokemuksia taiteen ja kulttuurin merkityksestä ja vaikutuksista. Taidepassi-kirjauksista syntyi merkittävä tutkimusaineisto, joka on luovutettu Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon.

Kampanjan vetovastuu oli Taiteen edistämiskeskuksella. Kampanjan virallisina yhteistyökumppaneina toimivat ArtsEqual-hanke, Kulttuurikeskus PiiPoo, Lasten ja nuorten säätiö, Oriveden kaupunki, Pirkanmaa 2021, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Suomen Mielenterveysseura, Taikusydän, Tampereen kaupunki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Yleisradio.

[5] Kuitu (2013)

”100 minuuttia taidetta -kampanja innosti taiteen ja kulttuurin pariin kokeilemaan uusia asioita.”
Kuva: Visual Friday

2. NÄIN OTAT TOIMINTAMALLIN KÄYTTÖÖN

Lähdetään matkalle taiteen ja kulttuurin maailmaan!

Toimintamallia voi käyttää joko yksilönä tai yhdessä ryhmän tai organisaation kanssa. Tässä menetelmäoppaassa käymme toimintamallin käyttämistä läpi sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) tai hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) organisaation näkökulmasta.

Toimintamallia voi käyttää joko koko organisaatio tai osa sen yksiköistä. Parhaat tulokset toimintamallin käytöstä saa, kun mukaan suunnitteluun, toteutukseen ja osallistumiseen taiteeseen ja kulttuuriin otetaan asukkaat/asiakkaat, henkilökunta, omaiset sekä johto.

Toimintamallia voi käyttää haluamansa pituisen ajan. Suosittelemme, että otatte toimintamallin pysyväksi osaksi toimintaanne.

Yhteinen ideointi

Kerätkää kaikki osallistujat yhteen. Valitkaa kirjuri, joka kirjaa keskustelun pääkohdat ja tehdyt päätökset. Keskustelkaa yhdessä seuraavista asioista:

Lähtötilanne:
Millaista taidetta ja kulttuuria toiminnassanne on tällä hetkellä?

Tavoitteet:
Millaisia taiteeseen ja kulttuuriin liittyviä haaveita tai tavoitteita teillä on? Mitä odotatte saavanne, jos lisäätte taiteeseen ja kulttuuriin osallistumistanne?

Ideat:
Ideoikaa, millaisia taide- ja kulttuurielämyksiä haluaisitte kokea. Piirtäkää ja kirjoittakaa ideanne ja toiveenne ylös ja jos mahdollista, ripustakaa ne näkyville. On tärkeää, että kaikki saavat osallistua ideointiin ja päätöksentekoon siitä, mitä kohteita valitaan koettavaksi.

Tavoitteena on, että jokainen osallistuja viettää aikaa taiteen ja kulttuurin äärellä viikon aikana vähintään 100 minuutin ajan. Osallistua voi myös enemmän kuin 100 minuuttia. Jokaisella on vapaus itse määritellä, millaisesta sisällöstä hänen oma osallistumisensa taiteeseen ja kulttuuriin koostuu.

Suositeltavaa on, että viikon aikana kaikki osallistuvat sekä nauttien taiteesta kokijana että käyttäen omaa luovuuttaan ja osallistuen taide- ja kulttuuritoimintaan itse tekemällä.

Tavoitteen toteuttaminen vaatii suunnittelua ja koordinomista. Henkilökunnan kannattaa ottaa osallistumisen suunnittelu ja koordinointi säännöllisesti viikkopalaverien asialistalle.

100 minuuttia taidetta -toimintamallin käyttöönoton jälkeen meillä on ollut enemmän yksilöllisemmin tarjottuja mieleisiä taide- ja kulttuurielämyksiä. Toiminnan suunnitelmallisuus on lisääntynyt. Kaikille huolehditaan vastaisuudessakin vähintään sata minuuttia taidetta viikossa.”

Koukkuniemi, Tampereen kaupunki,
Ikäihmisten palveluryhmä

Reflektointi, keskustelu ja osallistumisen kirjaaminen Taidepassiin

Tärkeä osa toimintamallia on koetusta keskusteleminen osallistujien kanssa. Tasaisin väliajoin, vaikkapa kerran kuukaudessa, kannattaa koota osallistujat yhteen reflektoimaan sitä, miten osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin on sujunut, mitä oivalluksia on syntynyt ja mitä vaikutuksia toiminnalla on ollut. Tärkeää on myös miettiä avoimesti sitä, mikä toiminnassa on ollut vaikeaa ja miten osallistumista voisi kehittää.

Kerääntykää yhteen ja kirjatkaa ajatukset ylös vaikkapa oheisten tukikysymysten avulla:

- Miten taide ja kulttuuri on tullut osaksi arkeanne/toimintaanne?

- Mitä vaikutuksia ja merkityksiä osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin on saanut aikaan?

- Millaisia oivalluksia, onnistumisia ja kohokohtia on syntynyt?

- Mitkä seikat saivat aikaan sen, että osallistumisenne on onnistunut hyvin?

- Mikä on ollut vaikeaa? Mitä asioita olisi voinut parantaa?

- Miten toiminnalle asetetut tavoitteet ovat toteutuneet? Onko tavoitteita syytä tarkistaa?

- Miten aiotte jatkaa taiteeseen ja kulttuuriin osallistumista tästä eteenpäin? Miten osallistumista voisi kehittää?

Kirjurin tehtävänä on kirjata ylös organisaation osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin ja niitä merkityksiä ja vaikutuksia, joita osallistuminen saa aikaiseksi. Kirjuri merkitsee osallistumiskerrat tämän oppaan keskiaukeamalta löytyvään Taidepassiin. Taidepassia voi täyttää omaan tahtiin: joka päivä, kerran viikossa tai harvemmin.

Lisää taidepasseja voi tulostaa osoitteesta 100minuuttiataidetta.taike.fi/kampanja

Usein kysytyt kysymykset

Mikä lasketaan taiteeksi ja kulttuuriksi?

Taide ja kulttuuri ovat asioita, joita on mahdoton tarkkaan määritellä. Tässä toimintamallissa osallistumiseksi taiteeseen ja kulttuuriin lasketaan kaikki taidemuodot kirjallisuudesta teatteriin, musiikista kuvataiteeseen – ja kaikki oman luovuuden käyttämisen muodot kirjoittamisesta laulamiseen, piirtämisestä tanssimiseen.

Taide merkitsee eri ihmisille eri asioita. Taide on polttoainetta aivoille, hoivaa sielulle ja nautintoa aisteille. Taide haastaa katsomaan maailmaa uusista näkökulmista. Taiteen äärellä on mahdollisuus kohdata toisia yhdenvertaisina. Taide voi saada asettumaan toisen ihmisen asemaan. Taide voi saada toimimaan.

Taiteen ensisijainen tehtävä on olla taidetta, mutta taiteella voidaan nähdä myös muita merkityksiä kuten mielihyvän tuottaminen, keskustelun herättäminen, tunne-elämän monipuolistaminen ja hyvän elämän etsiminen.

Haluamme myös kysyä: Mitkä asiat sinä koet / te koette taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseksi?

Miten yhteisö merkitsee osallistumisensa Taidepassiin?

Taidepassiin merkitään osallistuminen minuutteina. Osallistuminen voidaan merkitä joko koko yhteisön yhteisellä taidepassilla tai omilla henkilökohtaisilla taidepasseilla.

Yhteisö merkitsee yhteiseen taidepassiinsa sen, kuinka paljon heillä on tarjolla taide- ja kulttuuriosallistumisen mahdollisuuksia asiakkailleen / asukkailleen. Jos organisaatiossa järjestetään 30 minuuttia kestävä konsertti, johon osallistuu 100 asukasta, yhteiseen Taidepassiin merkitään taiteeseen osallistumiseksi 30 minuuttia.

Jos organisaatio haluaa seurata asiakkaidensa taide- ja kulttuuriosallistumista yksilötasolla, niin asiakkaille kannattaa tehdä omat henkilökohtaiset taidepassit.

Voiko osallistumista tuoda esiin sosiaalisessa mediassa?

Kannustamme jakamaan kuvia ja kokemuksia taiteeseen osallistumisesta sosiaalisessa mediassa tunnisteella #100minuuttiataidetta

Huomioikaa, että osallistumisesta viestittäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota asiakkaiden ja henkilökunnan yksityisyyteen ja tietosuojaan. Toimintamallia käyttävä organisaatio vastaa itse siitä, että organisaation somessa julkaisemat tekstit, kuvat ja materiaalit ovat organisaation omien viestintä-, yksityisyys- ja tietosuojastandardien mukaisia.

”Tampere-talon K-50 messuilla tapasimme Scandinavian Hunksit.”
Kuva: Koukkuniemi, Tampereen kaupunki, Ikäihmisten palveluryhmä

3. IDEOITA JA INSPIRAATIOMATERIAALIA

Esimerkkejä taiteeseen ja kulttuuriin osallistumisesta

Taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseksi lasketaan kaikki taidemuodot kirjallisuudesta teatteriin, musiikista kuvataiteeseen – ja kaikki oman luovuuden käyttämisen muodot kirjoittamisesta laulamiseen, piirtämisestä tanssimiseen. Suositeltavaa on, että jokaisen viikon aikana on molempia osallistumistapoja, sekä kokemista että tekemistä.

Osallistumistapoja voi keksiä myös itse, eli luovuuden käyttö on enemmän kuin sallittua. Lisää ideoita löytyy osoitteesta 100minuuttiataidetta.taike.fi/ideat

Tekijänä - osallistu ja tee itse!

TANSSI!
Tanssi
Laittakaa erilaisia musiikkityylejä soimaan ja kokeilkaa millaista liikettä ja tanssia musiikki saa teidät tuottamaan.

PIIRRÄ, MAALAA, KUVAA!
Kuvataide ja muut visuaaliset taiteet
Katso ympärillesi ja keskity. Mikä arjessasi oleva asia ansaitsisi tulla piirretyksi, maalatuksi tai valokuvatuksi? Kokeile rohkeasti!

KOKEILE SIRKUSTAITOJA!
Sirkus
Kokeile jonglöörausta tai harjoittele taikatemppujen tekemistä.

KIRJOITA!
Kirjallisuus, sanataide ja sarjakuva
Valitse sinua kiinnostava aihe ja kirjoita siihen liittyvä lyhyt tarina tai piirrä siitä sarjakuva. Ryhmässä jokainen osallistuja voi kirjoittaa tarinaa vähän matkaa eteenpäin.

LAULA JA SOITA!
Musiikki
Kootkaa paikalle kaikki halukkaat ja perustakaa kuoro tai bändi. Mikä sen nimi olisi? Millaista musiikkia se soittaisi? Soittimina voi käyttää myös muita esineitä kuin virallisia soittimia. Kokeilkaa, millaisia ääniä saatte irti vaikkapa keittiövälineistä!

SUUNNITTELE UNELMIEN ASUINALUE!
Arkkitehtuuri ja muotoilu
Pohtikaa yhdessä millainen olisi unelmien asuinalue tai unelmien toimitilat! Tehkää pienoismalli käyttäen apuna tarvikkeita, joita on helposti saatavilla - luovuuden merkeissä on myös lupa leikkiä.

IMPROVISOIKAA YHDESSÄ!
Teatteri ja elokuva
Yhdessä improvisointi on hauskaa ja sen avulla voi opetella myös rakentavaa vuorovaikutusta. Voitte vaikkapa näytellä yhdessä uusiksi suosikkielokuvan kohtauksen.

SUUNNITTELE TAIDETEOS TAI ESITYS!
Taide ja kulttuuri
Jos tekisitte yhdessä taideteoksen, millainen se olisi? Mitä aiheita se käsittelisi? Voisiko sitä ryhtyä tekemään yhdessä? Kutsukaa taiteilija ideoimaan asiaa kanssanne.

Kokijana – koe ja nauti!

JÄRJESTÄ LEVYRAATI!

Musiikki

Jokainen osallistuja saa tuoda levyraatiin haluamansa kappaleen. Kappaleet kuunnellaan ja jokainen saa kertoa omat ajatuksensa kuunnellusta kappaleesta.

LUE!

Kirjallisuus, sanataide ja sarjakuva

Kysy toiselta osallistujalta suositusta hänelle tärkeästä kirjasta ja kokeile mitä sen lukeminen sinussa aiheuttaa.

KATSO TANSSIA!

Tanssi

Lähde etsimään, mistä löytyy sinua lähin tanssiteos tai laita musiikkia soimaan ja katso ympäristöäsi kuin se olisi tanssiteos.

TUTUSTU LÄHIALUEESEEN!

Arkkitehtuuri ja muotoilu

Tehkää tutkiva retki joko sisällä tai ulkona: Millaisia kiinnostavia rakennuksia lähistöltä löytyy? Miltä toimitilanne näyttävät, kun niitä katsoo uusin silmin?

KATSO TAIDETTA!

Kuvataide ja muut visuaaliset taiteet

Käy museossa tai taidenäyttelyssä tai etsi taidetta verkosta. Vaihtakaa mielipiteitä lempiteoksistanne.

KÄY TEATTERISSA TAI ELOKUVISSA!

Teatteri ja elokuva

Katsokaa yhdessä teatteriesitys tai elokuva. Varatkaa aikaa myös keskustelulle sen jälkeen.

KÄY SIRKUKSESSA!

Sirkus

Lähde etsimään, mistä löytyy sinua lähin sirkusesitys. Mitä vaikutelmia se herätti?

KESKUSTELE TAITEESTA!

Taide ja kulttuuri

Kertokaa toisillenne, mitkä ovat olleet kaikkein tärkeimpiä taide-elämyksiä ja mitä olette niiden avulla oppineet elämästä.

4. TAIDE OSANA SOTE-ORGANISAATION TOIMINTAA

Organisaation kehittäminen taiteen avulla

Monessa sosiaali- ja terveysalan organisaatiossa taide ja kulttuuri ovat erottamaton osa toimintaa. Näissä paikoissa taiteen voima on koettu niin tärkeäksi, että toimintaa on haluttu kehittää pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti.

Organisaation kehittäminen hyötyy tuoreista toimintatavoista. Taiteen menetelmät ovat vaihtoehto pelkälle puhumiselle ja perinteisille kokouksille. Taiteelliset menetelmät soveltuvat ympäristöihin, joissa muutoksen haaste on suuri. Taide voi auttaa organisaatioita näkemään pidemmälle.[6]

Osoitteesta 100minuuttiataidetta.taike.fi löydät lisää esimerkkejä siitä, miten sosiaali- ja terveysalan organisaatiot ovat kehittäneet toimintaansa taiteen ja kulttuurin avulla.

On syntynyt positiivinen yhdessä tekemisen kulttuuri. Taidetta hyödynnetään meillä paljon laajemmin kuin pelkästään asiakasrajapinnassa. Sitä hyödynnetään myös työyhteisöjen kehittämisessä, johtamisessa ja rekrytoinnissa."

Ismo Rautiainen, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän toimialajohtaja

100 minuuttia taidetta -toimintamalli on jättänyt meihin lähtökohtaisen tavan suunnitella toimintaa taidetta ajatellen jo pelkästään oman työmme mielekkyyteen vaikuttamisen vuoksi. Jos kulttuuriin ja taiteeseen ei panosteta, voidaan samalla poistaa ravinnosta mausteet ja vaatteista värit."

Tays, psykiatrian toimialue

Kirjaaminen ja arviointi

Taide- ja kulttuuritoimintaa tulisi sosiaali- ja terveydenhuollossa kirjata järjestelmällisesti, jotta toimintaa voidaan seurata ja kehittää sekä sen tuloksellisuutta analysoida.

100 minuuttia taidetta -toimintamalli tarjoaa kirjaamiseen välineen, joka tuo myös osallistumisen merkitykset ja vaikutukset näkyviin. Taiteeseen ja kulttuuriin osallistuminen kannattaa kirjata organisaatiota hyödyttävällä tavalla myös jo käytössä oleviin järjestelmiin, kuten hoito-ohjeeseen, hoito- ja palvelusuunnitelmaan ja RAI-järjestelmään (Resident Assessment Instrument).

[6] Petäjäjärvi, Ståhle (2017)

Monialainen yhteistyö

Kulttuurihyvinvoinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa korostuu ammattimainen ja pitkäjänteinen yhteistyö taide- ja kulttuuritoimijoiden ja sote- ja hyte-toimijoiden välillä. Monialainen yhteistyö tarvitsee onnistuakseen eri alojen ammattilaisten välistä keskustelua ja yhteisten tavoitteiden määrittelyä.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa henkilökunnan rooli asukkaiden/asiakkaiden kulttuuristen oikeuksien toteutumisessa on suuri. Mielekkään elämän toteutuminen tulisi olla jokaisen työntekijän asia. Sen lisäksi olisi tärkeää, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin luotaisiin kulttuurihyvinvoinnin edistämisen työnkuvia. Taiteen ja kulttuurin käytön lisääminen voi myös lisätä työhyvinvointia.

Moni sosiaali- ja terveydenhuollon sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen organisaatio on jo oppinut rekrytoimaan taiteilijoita ja kulttuuriosaajia. Taiteilijat, taidepedagogit ja taidekasvattajat kannattaa ottaa mukaan palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Kulttuurikirjaaminen tulee meillä osaksi RAI-arviointia.”

Lehtiojan palvelukeskus, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä

Kampanjan myötä löysimme uusia yhteyksiä taiteilijoihin, joiden kanssa syntynyttä yhteistyötä jatketaan.”

Essote, Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä

Asukkaiden 100 minuuttia -kulttuurisuunnitelmat tullaan tulevaisuudessa kirjaamaan osaksi hoito- ja palvelusuunnitelmaa. Näin ne saadaan osaksi hoitotyötä ja avuksi käytännön työhön. Asukkaista saadaan tietoa, jota koko henkilökunta voi ottaa huomioon hoitotyössä.”

Lempäälän Kotokampus

Odotimme työnilon lisääntyvän ja se toteutui hienosti. Henkilöstön osaaminen tuli laajemmin käyttöön ja työn tekeminen oli elämyksellisempää ja hauskempaa. Hyödynnämme taiteen ammattilaisia. Työskentelemme organisaatiotaiteilijalta saadun ohjauksen innoittamina.”

Lehtiojan palvelukeskus, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä

Henkilökunnan tulee saada oma kokemus kulttuurin ja taiteen merkityksestä, jotta he ymmärtävät sen vaikutukset. Henkilökunnan koulutusta ja jatkuvaa vuoropuhelua tarvitaan, jotta kulttuuri ja taide jäävät elämään arjessa osaksi hoivaa.”

Lempäälän Kotokampus

Taidepassi

Tavoitteena on osallistua taiteeseen ja kulttuuriin vähintään 100 minuuttia viikossa. Valitset osallistumisen tavat itse. Kannustamme kokeilemaan rohkeasti uutta! Tärkeä osa viikkoa on koetusta keskusteleminen. Mitä ajatuksia heräsi? Mitä tuntemuksia syntyi?

Kaksi osallistumisen tapa

Tekijänä:

Osallistun taide- ja kulttuuritoiminta tekemällä itse.

Kokijana:

Nautin muiden tekemästä taiteesta ja kulttuurista.

Viikkonumero	

Päivämäärä	Mitä teit? Mitä teitte?	Kesto minuutteina		
		Tekijänä	Kokijana	Yl

Osallistujan/ Ryhmän nimi		Viikko yhteensä			

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

a

an

Taiteen vaikutukset

Mitä vaikutuksia sait osallistumisesta?
Voit merkitä useamman kuin yhden vaikutuksen.

#100MINUUTTIA TAIDETTA

Viisaus

Taidekokemus herätti ajatuksia ja sai pohtimaan asioita uusista näkökulmista.

Yhdessä

Taidekokemus antoi mahdollisuuden yhdessäoloon ja kokemusten jakamiseen.

Tunteet

Taidekokemus herätti iloa, surua tai muita tunteita.

Lepo

Taidekokemus rentoutti ja irrotti arjesta.

hteensä	Vaikutukset Ympyröi kaikki sopivat	Vaikutukset omin sanoin

100 minuuttia täynnä?
Väritä mitali!

Eri alojen ammattilaisten roolit

Jokaisella ammatista riippumatta on oikeus käyttää omaa luovuuttaan työssään.

Taiteen ja kulttuurin ammattilaiset voivat kouluttaa sosiaali- ja terveydenhuollon ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työntekijöitä käyttämään taiteen menetelmiä hyväkseen työssään ja sen kehittämisessä.

Monissa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä kulttuuriohjaajat ja virikeohjaajat järjestävät ja toteuttavat kulttuurista sisältöä asiakkaiden arkeen.

On suositeltavaa myös, että kulttuurihyvinvointipalveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa käytetään taiteen ja kulttuurin ammattilaisia. Heillä tulee olla ymmärrystä toisen alan toimintaympäristöstä sekä kulttuurihyvinvoinnin periaatteista ja arvoista. Taiteilijat, taidepedagogit ja taidekasvattajat luovat sisältöjä ja tuovat palveluihin taiteellista osaamista. Monet kulttuurialan koulutukset antavat valmiuksia suunnitella, toteuttaa ja mahdollistaa kulttuurihyvinvointipalveluita. Uudet soveltavan taiteen koulutukset antavat valmiuksia käyttää taidelähtöisiä menetelmiä hyvinvointia edistävien tavoitteiden toteuttamiseksi.

Taideterapeutit käyttävät taiteellisia menetelmiä yksilöllisten hoidon tai kuntoutuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Terapeutilla on terveydenhuolto-, sosiaali-, kasvatus- tai taidealan pohjakoulutus sekä lisäksi taideterapiakoulutus.[7]

Monialaisen yhteistyön vaatimat resurssit

Taide ja kulttuuri kuuluvat olennaisesti mielekkääseen elämään sekä hyvään hoitoon ja hoivaan. Jokaisen ihmisen kulttuuristen oikeuksien toteutuminen lisää elämänlaatua ja hyvinvointia. Taide ja kulttuuri kannattaa ottaa osaksi organisaation perustoimintaa.

Monilla tahoilla on kulttuurihyvinvointiin liittyviä tavoitteita ja niitä saadaan parhaiten käytäntöön monialaisella yhteistyöllä. Oman toimialan perinteiset keinot eivät välttämättä tuo asiakkaalle elämänlaadun tai toimintakyvyn kohentumista. Yhteistyön arvo syntyy siitä, että asiakkaan elämänlaatua ja toimintakykyä kyetään kohentamaan tavalla, johon kumpikaan toimiala ei yksin kykenisi.

Esimerkiksi kulttuurisektorin tavoite voi olla kulttuurin saatavuuden parantaminen syrjäytymisvaarassa olevien asukkaiden osalta. Vastaavasti sosiaali- ja terveyssektori voi etsiä toimintatapaa, jolla syrjäytymisestä johtuva terveyden ja toimintakyvyn alentuminen saataisiin katkaistua.

Toimialarajat ylittävässä toiminnassa rahoituksen tulisi tulla molemmilta toimialoilta, koska molemmat osapuolet toteuttavat yhteistyössä keskeisiä toimialansa tavoitteita ja hyötyvät siitä.[8]

Uusien kulttuurihyvinvoinnin edistämisen toimintamallien kehittämiseen on haettavissa hankerahoitusta useilta eri rahoittajilta.[9] Liikkeelle voi lähteä myös olemassaolevilla resursseilla. Monesti toimintakäytäntöjen muuttaminen ei vaadi lisää resursseja, vaan tekemistä toisin. Tärkeimpiä voimavaroja ovat ajan ja arvostuksen antaminen asiakkaille, henkilökunnalle ja yhteistyökumppaneille.

[7] Pirkanmaan sairaanhoitopiiri (2017)
[8] Pirkanmaan sairaanhoitopiiri (2017)
[9] Taikusydän. Rahoitus.

Erityisenä onnistumisena nostamme esiin yhteistyön Lastenkulttuurikeskus Verson kanssa. Tajusimme kampanjan myötä, että meillä on heidän kanssaan yhteiset lapset ja yhteiset tavoitteet. Kipinä taideneuvolatyölle nousi neuvolatyön tarpeista ja haasteista, jotka herättävät eniten huolta, kuten varhaisen vuorovaikutuksen haasteet, perheiden verkostojen vähyys ja perheiden yksinäisyys. Taideneuvolatyön tavoitteena oli perheiden tukeminen uudenlaisella tavalla sekä palveluiden kynnyksen madaltaminen. Keskiössä työssä oli lapsi ja vuorovaikutus. Toimintaa toteutettiin moniammatillisesti ja yhdessä työskennellen.”

Varkauden Sosiaali- ja terveyspalvelut:
Vastaanottopalvelut/ Neuvola

5. KOLME ESIMERKKIÄ SOTE-ORGANISAATION 100 MINUUTTIA TAIDETTA -PROSESSISTA

100 minuuttia taidetta -kampanjan edelläkävijöiksi kutsuttiin 11 sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiota ympäri Suomea. Kampanjan verkkosivuilla osoitteessa 100minuuttiataidetta.taike.fi voi seurata edelläkävijöiden taidematkaa ja tutustua siihen, miten taide on niissä otettu osaksi hyvinvointipalveluita ja niiden kehittämistä.

Esittelemme seuraavaksi kolmen edelläkävijäorganisaation kokemuksia 100 minuuttia taidetta -toimintamallin käyttämisestä.

Lempäälän Kotokampus

Lempäälän Kotokampus on elämänmyönteinen yhteisö, joka tuottaa monipuolisia asumis-, tuki- ja kuntoutuspalveluita ikääntyneille, mielenterveyskuntoutujille ja vammaisille asiakkaille. Kotokampuksen ideologiana on mahdollistaa asukkaille omannäköinen ja oman tahdon mukainen hyvä elämä. Hoivan tukena ovat luonto, taide ja kulttuuri. Lähdimme 100 minuuttia taidetta -kampanjaan, jotta näkisimme kulttuurin voimaannuttavan vaikutuksen asiakkaissa vielä vahvemmin. Tavoitteenamme oli saada luova toiminta integroitua osaksi hoivaa.

Kampanjaan liittyen Kotokampuksen henkilökunnalle toteutettiin koulutus yhdessä Kulttuurikeskus PiiPoon kanssa asukkaiden kulttuurihyvinvointiin liittyen. Koulutus tuki työntekijöiden valmiuksia suunnitella, toteuttaa ja tukea asiakkaiden toiveisiin perustuvaa monimuotoista kulttuuritoimintaa ja kulttuurista aktiivisuutta osana Kotokampuksen elämää ja palveluita.

Koulutuksessa henkilökunta sai tehtäväkseen valmistella ja suunnitella oma-asukkaan kanssa innostava ja yksilöllinen 100 minuuttia -kulttuurisuunnitelma. Asukkaiden suunnitelmissa löytyi mm. tällaisia yksilöllisiä tavoitteita: huomioiduksi tuleminen, omanarvontunteen lisääminen, yksinäisyyden vähentäminen, toiminnallisuuden lisääntyminen, uusien ilmaisukanavien löytyminen ja aktiivisempi arki.

Kulttuurisuunnitelmat lähensivät asukkaiden ja henkilökunnan suhdetta. Elämäntarinat, unelmat, toiveet, haaveet ja kiinnostuksen kohteet ovat vieneet meitä uusien keskustelujen äärelle ja yhteisiä asioita on löytynyt lisää. Pilotointi edellytti asukkaiden ja henkilökunnan aitoa kohtaamista, joka on lisännyt luottamussuhteita ja myös sosiaalisia suhteita.

Odotukset toimintamallia kohtaan täyttyivät hyvin. Ennakkoasenteet kulttuuriin ja taiteeseen murrettiin, kun asiat puhuttiin henkilökunnan koulutuksessa auki. Kulttuuri näyttäytyy nyt kaikkialla: tavoissa, toimissa, arjessa, kotona ja töissä. Kulttuurilähtöinen työskentely ja ajattelutapa vahvistui henkilökunnalla merkittävästi. Taiteen ja kulttuurin läsnäoloa arjessa alettiin huomioimaan ja tiedostamaan tarkemmin. Kulttuurilähtöisen osallistumisen tavoitteellinen suunnittelu viikko-, kuukausi- ja vuositasolla selkeytyi. Kulttuurisuunnitelmat tullaan tulevaisuudessa sisällyttämään osaksi hoito- ja palvelusuunnitelmaa.

Oivalluksiamme:

- Kulttuuriosallistumisen järjestelmällinen kirjaaminen kannattaa.

- Kulttuurisuunnitelmien myötä saadaan asukkaista tietoa, jota koko henkilökunta voi ottaa huomioon hoitotyössä.

- Taide ja kulttuuri ovat osa jokaisen elämää myös arjessa.

- Henkilökunnan tulee saada oma kokemus kulttuurin ja taiteen merkityksestä, jotta he ymmärtävät sen vaikutukset. Henkilökunnan koulutusta ja jatkuvaa vuoropuhelua tarvitaan.

- Kulttuurin ja taiteen tulee olla osa hoito- ja palvelusuunnitelmaa.

- Asukkaiden oma luovuus on voimavara, jota pitäisi käyttää enemmän.

Taide ja kulttuuri tuovat mielekästä toimintaa elämääni.”

Anneli, asukas, Lempäälän Kotokampus

Taide koskettaa ja luo uutta ja kannattelee ja on meille jokaiselle ainutlaatuista. Kulttuuri toimii myös osana arjen hoivatyötä. Lisäksi työntekijöiden työviihtyvyys on lisääntynyt. Kulttuuri on meidän kaikkien arjen voimavara.”

Jaana Holm-Tikkinen, johtaja, Lempäälän Kotokampus

”Osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin lähensi asukkaiden ja henkilökunnan suhdetta.”
Kuva: Lempäälän Kotokampus

”Taidetta tarvitaan auttamaan meitä aikuisia kasvatustehtävämme äärellä yhä uudelleen ja uudelleen eläytymään lapsen todellisuuteen”
Kuva: Helinä Juurinen, Lastenkulttuurikeskus Verso

Varkauden Sosiaali- ja terveyspalvelut: Vastaanottopalvelut / Neuvola

Organisaatiomme tuottaa neuvolapalveluita Joroisten ja Varkauden toimipaikoissa alle kouluikäisille lapsille ja lapsiperheille. Kampanjaan osallistui Varkauden toimipaikka. Neuvolatoiminnassamme ei ole ollut taidetoimintaa sellaisenaan ennen tätä kampanjaa.

100 minuuttia taidetta -toimintamalli on avannut uusia, virkistäviä näkökulmia lastenneuvolatyöhön. Osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin on koettu meillä voimaannuttavana tekemisenä. Työnantajan positiivinen asenne on kannustanut ideoimaan vapaasti. Toimintamallin myötä asiakkaamme ovat saaneet kokemuksia neuvolaympäristöön tuodusta taidetoiminnasta. Olemme saaneet varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen hyviä uusia näkökulmia ja työkaluja.

LAKU-lähete on yksi esimerkki palveluohjauksellisesta kehittämisestä ja eri sektorien yhteistyöstä. Lähetteen avulla ohjataan lapsiperheitä kulttuuritoimintaan, joka on lähetteen saajalle maksutonta. Lähete voi suuntautua kaikille avoimeen kulttuuritoimintaan tai neuvolan tiloissa järjestettävään suljetumpaan toimintaan. Tiukuset-ryhmä oli musiikkipainotteinen taideneuvolaryhmä, johon kaikki osallistujat tulivat neuvolan terveydenhoitajan antamalla LAKU-lähetteellä.

Lastenkulttuurikeskus Verso on koonnut neuvolan terveydenhoitajille kulttuurikalenterin, johon on yhteistyössä Varkauden kulttuuritoimijoiden kanssa koottu neuvolaikäisten lasten perheille tarjolla oleva taide- ja kulttuuritoiminta. Neuvolan tiloihin on tuotu uusia elementtejä, jotta niin asiakkaat kuin henkilökuntakin voivat nauttia taiteesta neuvolan tiloissa. Neuvolan leikkiaulan satunurkkaus ja luontoaiheinen valokuvanäyttely ovat saaneet ilahtunutta palautetta asiakkailta.

Erityisenä onnistumisena nostamme esiin yhteistyön Lastenkulttuurikeskus Verson kanssa. Tajusimme kampanjan myötä, että meillä on heidän kanssaan yhteiset lapset ja yhteiset tavoitteet. Jatkossa pyrimme siihen, että luodut toiminnot jatkuvat mahdollisuuksien mukaan. Toivomme syventävämme nykyisiä ja löytävämme uusia yhteistyökumppanuuksia.

Meidän toiminnassamme keskiössä on lapsi ja hänen porttinsa maailmaan, vanhempi. Meidän kokemuksemme mukaan taiteen avulla voidaan tukea varhaista vuorovaikutusta, vertaistuen toteutumista ja kulttuurin saavutettavuutta.

Oivalluksiamme:

- Taide ja kulttuuri parantavat sekä asiakaskokemusta että työhyvinvointia.
- Taiteen avulla voidaan tukea varhaista vuorovaikutusta.
- Vapaa ideointi tuottaa hyviä tuloksia ja monipuolista sisältöä.
- Yhteistyö syntyy yhteisistä tavoitteista.
- Palveluohjaukseen kannattaa panostaa.
- Kunnassamme on paljon kiinnostavaa perheille suunnattua taide- ja kulttuuritoimintaa, josta emme ennen kampanjaa olleet tietoisia.

Taiteen eheyttävä vaikutus näkyy jo pientenkin vauvojen rentoutuneesta olemuksesta ja keskittyneestä vuorovaikutuksesta esimerkiksi vanhemman ja lapsen yhteisessä lauluhetkessä. Taiteen keinoin voi opetella myös tärkeitä elämässä tarvittavia taitoja.”

Anu-Riikka Markkanen, terveydenhoitaja, Varkauden neuvola

Oltiin iloisia, että saatiin lähete ja nimenomaan niin päin, että sitä tarjottiin meille. Ei ole jaksanut mennä muskariin.”

Varkauden neuvolan Tiukuset-ryhmätoimintaan osallistuneen äidin kommentti

Lehtiojan palvelukeskus, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä, Lahti

Lehtiojan palvelukeskus järjestää tehostettua palveluasumista ikääntyneille. Kampanjaan osallistui koko 195 asukkaan palvelukeskus, joka koostuu viidestä yksiköstä. Taide ja kulttuuri ovat kuuluneet arkeemme kiinteästi jo ennen kampanjaa. Jo suunnitteluvaiheessa Lehtioja määriteltiin kulttuuripainotteiseksi palvelukeskukseksi. Halusimme 100 minuuttia taidetta -toimintamallin avulla vahvistaa ja tehdä näkyväksi taiteen ja kulttuurin osuutta arjessamme.

Osallistumisemme alkoi sillä, että järjestimme henkilöstölle kaksi työpajaa, joissa syvennyimme taiteen merkitykseen ja taiteen, kulttuurin, terveyden ja hyvinvoinnin suhteeseen. Ideoimme myös sitä, miten taide ja kulttuuri voisivat näkyä omassa työssämme.

Toimintamallin myötä yhteistyö eri yksiköiden välillä lisääntyi. Perustimme ”100 minuuttia taidetta -klinikan”, jossa suunnittelemme ja kehitämme osallistumistamme taiteeseen ja kulttuuriin. Tuomme klinikalle uudet ideat ja kokemukset menneistä jutuista ja mietimme yhdessä toiminnan kipukohtia ja niiden ratkaisemista.

Odotimme työnilon lisääntyvän ja se toteutui hienosti. Meille syntyi sellainen ”joka hetki on taidehetki”- henki. Innostuneet ihmiset ovat niin innostuneita, ettei heitä pidättele mikään, kun he saavat käyttää luovuuttaan ja jakaa tekemisen hetkiä rakkaan asian parissa. Henkilöstön osaaminen tuli laajemmin käyttöön ja työn tekeminen oli elämyksellisempää ja hauskempaa.

Toimintamallin avulla saimme paljon yksittäisiä kulttuuritekoja aikaiseksi ja erityisesti vuodeasukkaiden osallisuus lisääntyi. He eivät olleet pelkästään vastaanottajia, vaan toimivat aktiivisina taiteen ja kulttuurin tuottajina.

Jatkossa kiinnitämme erityisesti huomiota vuodeasukkaisiin ja heihin, joiden on itse vaikea päästä taiteen pariin. Pidämme yllä yhteyksiä sidosryhmiimme, jotka tuottavat elämyksiä yksikkömme jäsenille ja jotka avustavat asukkaitamme kulkemisen pulmissa. Hyödynnämme taiteen ammattilaisia. Käytämme taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisön osaamisen ja työhyvinvoinnin kehittämisessä.

Oivalluksiamme:

- Säännöllisesti järjestetty 100 minuuttia taidetta -klinikka, jossa suunnitellaan, reflektoidaan ja ideoidaan yhdessä.
- Joka hetki voi olla taidehetki.
- Huomion kiinnittäminen erityisesti heihin, jotka eivät omavoimaisesti pääse taiteen ja kulttuurin ääreen.
- Yhteistyö taiteen ammattilaisten kanssa kannattaa.
- Yhteisiin tiloihin voi sijoittaa kuvia, kuvalaatikoita tai albumeja, sekä pitää saatavilla kyniä ja luonnoslehtiöitä.
- Asukkaiden koteihin voi viedä lainaksi talon yhteisiä tauluja tai järjestää liikkuvan taidenäyttelyn muutaman taulun kokoelmalla.

"Maalasimme yhdessä ensimmäisen kerroksen asukkaiden kanssa yhteisen taulun, joka ripustettiin esille talon yhteisiin tiloihin."
Kuva: Lehtiojan palvelukeskus, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä

On tuntunut hyvältä viedä iloa sellaiselle asukkaalle, joka ei omin avuin pääse kulttuurin äärelle.”

Hilkka Huttu, lähihoitaja,
Lehtiojan palvelukeskus

Asiakaspalveluympäristömme ja yhteisömme ovat alkaneet elämään värikkäämpää elämää, jossa taide ja kulttuuri ovat läsnä.”

Ismo Rautiainen, toimialajohtaja,
Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä

”Taide- ja kulttuuritoiminnan hyvien käytäntöjen jakamista jatketaan Essotessa 100 minuuttia taidetta -kampanjan jälkeenkin. Kuvassa perhetalon julkisivu Essotessa. Koivupuisto -julkisivun on suunnitellut taiteilija Lauri Nykopp.”
Kuva: Essote, Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä

”Sairaalamuusikko Johanna Hartikaisen vieraillessa lastenosastolla pääosassa on kuunteleva kohtaaminen.”
Kuva: Jenni Laaksonen

6. KAMPANJAN OPIT JA OIVALLUKSET

Useat 100 minuuttia taidetta -kampanjan edelläkävijät ovat ilmoittaneet jatkavansa 100 minuuttia taidetta -toimintamallin käyttöä. Olemme koonneet edelläkävijöiden palautemietteiden pohjalta yhteen kampanjan opit ja oivallukset.

1) Taide on osa hyvää ja mielekästä elämää

Taide ja kulttuuri ovat tärkeä osa mielekästä elämää. Jokainen päivä on elämisen arvoinen. Taide ja kulttuuri tuovat hoidon ja hoivan arkeen sekä juhlaan elämänsisältöä ja elämänlaatua. Ne myös luovat ihmisten välille mahdollisuuksia kohtaamiseen ja tärkeiden asioiden jakamiseen.

Taide ja kulttuuri avaavat uusia kokemuksia ja tunnetiloja."

Lasten ja nuorten klinikka, Turun yliopistollinen keskussairaala (TYKS), Varsinais-Suomen Sairaanhoitopiiri (VSSHP)

Meillä vuorovaikutus lisääntyi, tutustuimme asukkaisiin ja heidän toiveisiinsa uudella tasolla."

Lempäälän Kotokampus

2) Kaikki yhdessä tasavertaisina

Asukkaat/asiakkaat otettiin monessa paikassa mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan taide- ja kulttuuritoimintaa. Hierarkioiden madaltaminen koettiin tärkeäksi. Kokemusten jakaminen tasaveroisesti keskustellen on tärkeää.

Kampanjan aikana kävimme asiakkaiden ja henkilökunnan kesken paljon keskustelua taiteen ja kulttuurin merkityksistä eri näkökulmista. Tästä tuli vielä enemmän innokkuutta kaikille. Kaikki saivat sanoa oman mielipiteensä ja ideoida."

Rinnekoti

3) Heittäytyminen ja yllätykset kunniaan!

Uusien asioiden kokeileminen ennakkoluulottomasti tuo mukanaan usein hyviä ja yllättäviäkin seurauksia. Heittäytyä kannattaa aina mahdollisuuden salliessa!

Ennakko-oletukset kannattaa hylätä niin mahdollisuuksien kuin mahdottomuuksien suhteen; toisinaan mainioiksi ajatellut ideat eivät toteutunutkaan erinäisten hoitotyölle leimallisten ennakoimattomien seikkojen vuoksi - kerran jos toisenkin saimme ilon todistaa täysin odottamatonta innostumista jähmeistä lähtökohdista huolimatta. Onnistumisen kokemuksia olivat ennen kaikkea ne hetket, kun tapahtuu jotain odottamatonta: hiljaisen ryhmäläisen yllättävä avautuminen tai piilevän lahjan näkyväksi puhkeaminen."

Tays, psykiatrian toimialue

Toimivaa oli erilaisten asioiden kokeileminen rohkeasti ja ennakkoluulottomasti. Ennakko-oletukset kannattaa hylätä."

Rinnekoti

4) Asukas-/asiakaslähtöisyys toimintaa ohjaavana lähestymistapana

Sen sijaan, että asukkaisiin /asiakkaisiin suhtauduttaisiin yhtenäisenä joukkona, on monessa paikassa otettu käyttöön yksilöllinen lähestymistapa, joka lisää kuulluksi ja nähdyksi tulemista.

Kulttuuria syntyy asukkaiden toiveiden pohjalta ja olemme keskittyneet kampanjan myötä tuomaan nimenomaan taidekokemuksia asukkaille."

Koukkuniemi, Tampereen kaupunki, Ikäihmisten palveluryhmä

5) Jokaista tarvitaan mukaan!

Ympäri Suomea on luotu hienoja tapoja luoda edellytyksiä kulttuuristen oikeuksien toteutumiselle. Tähän työhön tarvitaan jokaista asian tärkeäksi kokevaa ihmistä. Haastamme sinutkin mukaan tähän yhteiseen aaltoon, viemään asiaa eteenpäin omalla tavallasi!

7. LISÄTIETOA JA LINKKEJÄ

Taikusydän on taiteen ja hyvinvoinnin yhteyksien kehittämisen ja viestinnän yhteistyöverkosto, joka kokoaa yhteen ja välittää taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin liittyvää tietoa, julkaisuja, käytäntöjä ja hyviä toimintamalleja. Taikusydämen sivuilta saat kattavasti tietoa kulttuurihyvinvoinnista ja voit tilata uutiskirjeen alan ajankohtaisista asioista.
taikusydan.turkuamk.fi

Taiteen edistämiskeskuksen Taiteen käytön ja hyvinvoinnin kehittämisohjelman (2015-2019) tavoitteena oli luoda taiteen hyvinvointia tukevalle toiminnalle laaja ja vakiintunut rahoituspohja sekä muuttaa toimintaan liittyviä rakenteita ja asenteita.
taike.fi/taidetoimii

Sipilän hallituksen **Prosenttiperiaatteen** laajentamisen kärkihankkeessa (2016-2018) sujuvoitettiin taide- ja kulttuurisisältöisten hyvinvointipalveluiden hankintaa sosiaali- ja terveydenhuoltoon.
minedu.fi/prosenttiperiaate

Taidetutka on verkkolehti, joka nostaa esiin taiteen ja kulttuurin uusia rajapintoja, esittelee kiinnostavia toimijoita, tekoja ja ilmiöitä ja syventää keskustelua taiteen merkityksistä.
taidetutka.fi

Kulttuuria kaikille -palvelu tarjoaa työkaluja kulttuuripalveluiden saavutettavuuden ja moninaisuuden edistämiseen.
kulttuuriakaikille.fi

Kulttuuriluotsit ovat koulutettuja vapaaehtoisia, jotka toimivat paikkakuntansa kulttuurikohteiden tarjontaan perehtyneinä vertaisohjaajina. Luotsit toimivat rohkaisijoina, oppaina ja kavereina ihmisille, joiden ei muuten tulisi lähdettyä kulttuurikohteisiin.
kansalaisareena.fi/luotsit

Tietoa paikallisista kulttuurihyvinvoinnin tekijöistä ja palveluista kannattaa kysyä oman kunnan kulttuuritoimesta ja paikallisista taiteilijayhdistyksistä sekä -osuuskunnista ja -yrityksistä.

Lisää linkkejä löydät osoitteesta
100minuuttiataidetta.taike.fi

8. LÄHTEET

Davies C., Knuiman M., Rosenberg M. 2016. The art of being mentally healthy: a study to quantify the relationship between recreational arts engagement and mental well-being in the general population. BMC Public Health 16:15. Saatavilla osoitteesta URL: bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-015-2672-7

Fancourt D., Finn S. 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe (Health Evidence Network (HEN) synthesis report 67). Saatavilla osoitteesta URL: www.euro.who.int/en/publications/abstracts/what-is-the-evidence-on-the-role-of-the-arts-in-improving-health-and-well-being-a-scoping-review-2019

Kuitu P. 2013. Sosiaalisen sirkuksen toiminnan vaikutukset vanhusten hoivaympäristössä. ”Sirkuksessa unohdan aina, että on sairautta.” Opinnäytetyö, Elokuvan ja television koulutusohjelma, Tampereen ammattikorkeakoulu. Saatavilla osoitteesta URL: www.theseus.fi/handle/10024/61548

Nenonen T., Kaikkonen R., Murto J., Luoma M-L. 2014. Cultural services and activities: The association with self-rated health and quality of life, Arts & Health: An International Journal for Research, Policy and Practice, 6:3, 235-253, DOI: 10.1080/17533015.2014.897958

Petäjäjärvi K., Ståhle P. 2017. Taide on muutosvoima. Blogikirjoitus Sitran www-sivuilla. Saatavilla osoitteesta URL: www.sitra.fi/blogit/taide-on-muutosvoima/

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri 2017. Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Saatavilla osoitteesta URL: www.tays.fi/fi-FI/Ensimmainen_kulttuurihyvinvoinnin_suunni(66947)

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa. Saatavilla osoitteesta URL: julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161228

Taikusydän. 2019. Maailman terveysjärjestö WHO:n raportti taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista. Saatavilla osoitteesta URL: taikusydan.turkuamk.fi/yleinen/maailman-terveysjarjesto-whon-raportti-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksista

Taikusydän. Rahoitus. Tietoa haettavissa olevasta rahoituksesta ja vakiintuneista rahoitusmalleista taiteen ja kulttuurin tuomisessa osaksi sosiaali- ja terveyssektoria. Saatavilla osoitteesta URL: taikusydan.turkuamk.fi/tietopankki/rahoitus

Lisätietoa taiteen hyvinvointivaikutuksista:

ArtsEqual -tutkimushankkeen tutkimuskoosteet ja toimenpidesuositukset artsequal.fi/fi/tulokset

Sitran ja Taikusydämen tietokortit ”Näkökulmia taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista” sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksiin

”Tärkeää taidetoiminnassa on, että ihminen saa huomiota, hänet nähdään ja hän on tullut kuulluksi.”
Kuva: Maija Rimpiläinen, Rinnekoti

100 MINUUTTIA TAIDETTA JOKA VIIKKO!

Taiteen merkitys sairaalassa on mielestäni sama kuin itse sairaalan eli ihmisten hoitaminen ja terveyden edistäminen. Hyvä teos herättää katsojassa tunteita ja voi sitä kautta antaa potilaalle, omaisille ja henkilökunnalle voimaa, lohduttaa, rauhoittaa, piristää, auttaa muistelemaan tai herättää muita paranemista edistäviä tunteita.”

Elina Nikanne, kehittäjälääkäri,
Keski-Suomen sairaanhoitopiiri

Taide- ja kulttuuritoiminta voi kokonaisvaltaisesti tukea yksiköiden toiminnan ydintä sekä positiivista työkulttuuria ja asiakkaiden tasavertaista kohtaamista. Taide kokoaa ihmiset yhteisen äärelle – sekä henkilökunnan, asukkaat että läheiset.”

Elli Isokoski, tanssitaiteilija, toiminnanjohtaja ja perustajajäsen, Myrskyryhmä

Taide ja kulttuuri ovat merkittävä osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkailla tulee olla oikeus taiteeseen ja kulttuuriin ollessaan hoidossa tai hoivassa. Hinta on pieni suhteessa aikaansaatuun tulokseen.”

Jaakko Herrala, sote-muutosjohtaja,
Pirkanmaan liitto

Taiteen kautta voi ymmärtää paremmin muistisairautta sairastavien elämää ja tunteita silloinkin, kun musiikki ja kosketus ovat ainut yhteinen kieli. Taide löytää ihmisen sairaudenkin takaa ja tuo voimaa ja lohdutusta. Taiteen kautta voi myös purkaa turhautumista ja ahdistusta.”

Helena Norokallio, projektikoordinaattori,
Turun lähimmäispalveluyhdistys ry

Taiteen tarkoitus on paitsi tuottaa elämyksiä, myös kyseenalaistaa vallitsevia käytäntöjä. Taiteen kautta voidaan käsitellä vaikeita asioita helpommin lähestyttävässä muodossa. Taiteen keinoja ja välineitä voi käyttää myös yhteiskunnalliseen keskusteluun.”

Sanna Tiivola, toiminnanjohtaja,
Vailla Vakinaista Asuntoa ry

Visuaalinen ilme ja taitto RiimuRaami/Nunnu Halmetoja

#100MINUUTTIA TAIDETTA

100minuuttiataidetta.taike.fi